

עלון שבועי

נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע
מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת וישלח תשע"ב

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
או למייל chagitben@neto.net.il וכן בת.ד. 41072 ירושלים.

הנושא: מצוות שבין אדם למקום ובין אדם לחבירו

לסעודה, הרגישו שרבי ישראל מקמץ מאד במים, עד לכדי שיעור נטילה מצומצם, ואיננו מהדר ליטול ידיו בשפע, כנהוג. כשבועל הבית שאלוהו לפשר דבר, השיב שהוא ראה שהמשרתת מביאה את המים ממרחק במעלה ההר, והיא קורסת תחת כובד משאה כשהיא נושאת את הדליים על כתפה, ואין מן הדין להיות מהדר במצוות על חשבונם וכתפם של אחרים.

כמו כן כשהתארח בבית תלמידו רבי נפתלי, בבוקר, ראה את ר' נפתלי משכים קום ועובר דרך חדרם של שכניו, שעדיין ישנו באותה שעה, כדי להגיע אל המים לשם נטילת ידיים של שחרית. ר' ישראל גער בו על מעשהו זה ואמר: "הרי נטילת ידיים אינה אלא מדרבנן, ואילו גזילת שנתם של אחרים היא מדאורייתא".

אכן, מצוות של בין אדם לחבירו חשובות יותר מאשר מצוות של בין אדם למקום.

ויעקב אבינו החפץ בשלימות מוחלטת הן במצוות של בין אדם למקום והן במצוות של בין אדם לחבירו בוחר בבנו יוסף הצדיק כממשיך דרכו, כי בו הוא מצא שלמות זו, הן בבין אדם למקום שהוא סמל של קדושת היסוד, והן בבין אדם לחבירו, שלא פגע באחיו על אף כל הרעות שעשו עמו.

וזהו שאומר הכתוב בתחילת פרשת וישב: "אלה תולדות יעקב יוסף...". הסמך את השם יעקב אל יוסף, ואחר כך ממשיך ואומר "וישראל אהב את יוסף וכו'". הסמך שם "ישראל", כדי לרמוז על בחירתו של יוסף מחמת שלמותו הן בחלק של בין אדם למקום שהוא כנגד השם "יעקב", והן בחלק של בין אדם לחבירו שהוא כנגד השם "ישראל".

וכשיעקב אבינו קודם פטירתו מברך את שני בניו של יוסף, הוא מברכם: "ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק", "שמי" - הן השם "יעקב" הרומז לבין אדם למקום והן השם "ישראל", הרומז לבין אדם לחבירו, היינו שיהיו מושלמים בכל המצוות. וכן ממשיך ואומר: "ושם אבותי אברהם ויצחק", אברהם כנגד חלק

מבואר במדרש (עו, א) כי יעקב אבינו הוא "בחיר האבות", וכן מבואר בזוה"ק (פרשת ויצא דף קסג:): "יעקב איהו תשובחא דאבהן ואיהו כללא דכלהו". ומבאר האריז"ל בעץ חיים (שער ל"ח פ"ב מהדו"ת), כי אברהם אבינו עבד את הקב"ה במידת החסד שהיא אהבה, ויצחק אבינו עבד את הקב"ה במידת הגבורה שהיא יראה, ואילו יעקב אבינו עבד את ה' במידת תפארת הכלולה מחסד וגבורה שהן יראה ואהבה, לכן נקרא "בחיר האבות" שהיא שלימות העבודה.

ואם נתרגם את הדברים למעשה, אברהם אבינו הוא כנגד חלק המצוות של בין אדם לחבירו, ויצחק אבינו הוא כנגד חלק המצוות של בין אדם למקום, ואילו יעקב אבינו מסמל את השלימות של המצוות בין אדם לחבירו ובין אדם למקום.

לפיכך ניתנו ליעקב שני שמות "יעקב" ו"ישראל". השם "ישראל" מרמז על חלק של "בין אדם לחבירו" כמו שכתב בספרי"ק שפת אמת (משפטים, תרמ"ח) וז"ל: וידוע דשם ישראל למעלה משם יעקב. לומר שהוא זכות גדול כשזוכין לתקן שבין אדם לחבירו והוא הישרות שנקרא ישר אל. כי האלקים עשה את האדם ישר כו'. עכ"ל. מאידך השם יעקב מסמל את החלק של בין אדם למקום.

אם נשים לב נראה, כי דוקא השם יעקב המסמל על עקב ונמיכות, מרמז למצוות של בין אדם למקום ואילו השם ישראל אותיות "לי ראש" מסמל על מצוות של בין אדם לחבירו, כי באמת מצוות של בין אדם לחבירו חשובות יותר ממצוות של בין אדם למקום. וכדברי הרא"ש (תחילת ביאורו על מסכת פאה) וז"ל: הקב"ה חפץ יותר במצוות שיעשה בהם גם רצון הבריות ממצוות שבין אדם לקונו. ע"כ.

וכמו שאכן מצינו בהנהגתו של גאון המוסר רבי ישראל סלנטר זי"ע, אשר פעם אחת התארח בבית ידידו הנדיב ר' יעקב כרפס. בשעת נטילת ידיים

של בין אדם לחבירו ויצחק כנגד חלק של בין אדם למקום.

שלימות זו היא יקרת המציאות, שבדרך כלל האדם כשהוא מושלם בחלק של בין אדם למקום, הוא מתקשה להיות מושלם גם בחלק של בין אדם לחבירו, כי קיום מצוות של בין אדם למקום באים מבחינת "יראה", ואילו קיום מצוות של בין אדם לחבירו באים מבחינת "אהבה", והם סותרים זה את זה.

כמו שנאמר בקהלת (ו', כ'): "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", ולכאורה כפל לשון הוא, שהרי אם עושה טוב ודאי שאינו חוטא? אלא שגם "יעשה טוב" בחלק של בין אדם למקום וגם "לא יחטא" בחלק של בין אדם לחבירו, שלימות זו קשה למצוא.

והיצר הרע הוא עשו הרשע עומד ונלחם כנגדנו, ועל כך מבקש יעקב אבינו: "הצילני נא מיד אחי מיד עשו". ורומז בזה, הן ליצר הרע שהוא כנגד "אחי" שנלחם בחלק של בין אדם לחבירו על האהבה והרעות, והן כנגד יצר הרע שהוא "עשו", שהוא נלחם על מצוות של בין אדם למקום.

על פי דברינו יש לבאר את המעשה המובא בגמרא במסכת גיטין (נח.): תנו רבנן, מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לכרך גדול שברומי, אמרו לו תינוק אחד יש בבית האסורים יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים. הלך ועמד על פתח בית האסורים, אמר (ישעיה מ"ב, כ"ד): "מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים?" ענה אותו תינוק ואמר: "הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו". אמר: מובטחני בו שמורה הוראה בישראל, העבודה שאיני זו מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקין עליו. אמרו לא זו משם עד שפדאו בממון הרבה, ולא היו ימים מועטין עד שהורה הוראה בישראל. ומנו? רבי ישמעאל בן אלישע. עד כאן המעשה.

ומעשה זה צריך ביאור, האחד, לשון המקרא מהי הכפילות "מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים". ועוד, פתח ביעקב וסיים בישראל? וכן, מה השיב לו התינוק על שאלתו כשהמשיך את הפסוק?

ולדרכינו ביאורו, בא רבי יהושע ושואל: "מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים?" רמו לו בזה, הן לאותם אנשים שהשם יעקב מסמל אותם, היינו השלמים בחלק של בין אדם למקום והן "ישראל" השלמים בחלק של בין אדם לחבירו, ומהי הסיבה לחורבן, חלק של בין אדם למקום או חלק של בין אדם לחבירו?!

ועל כך עונה לו התינוק שתי תשובות: "הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו".

על שאלת "מי נתן למשיסה יעקב" שזה כנגד חלק של בין אדם למקום השיב לו: "הלא זו ה' חטאנו לו" לו דייקא, על חלק של בין אדם למקום. אך מוסיף ואומר "ולא אבו בדרכיו הלוך" שהליכה שייכת במצוות של בין אדם לחבירו, כמו שדרשו חז"ל במסכת בבא מציעא (ל:): דתני רב יוסף: "והודעת להם זה בית חייהם את הדרך זו גמילות חסדים (אשר) ילכו זה ביקור חולים, בה זו קבורה, ואת המעשה זה הדין, אשר יעשון זו לפנים משורת הדין". עכ"ל. וכן דרשו בספרי על הפסוק (עקב י"א, כ"ב) "ללכת בכל דרכיו", ודרשו: "מה הוא רחום, אף אתה רחום. מה הוא חנון, אף אתה חנון. מה הוא צדיק, אף אתה צדיק. מה הוא גומל חסדים, אף אתה גומל חסדים".

בזה השיב לו על שאלת "ישראל לבוזזים" - חלק של בין אדם לחבירו.

וזהו שאמר הכתוב (ישעיה ב', ה'): "בית יעקב לכו ונלכה באור ה'", אותם השלמים במצוות של בין אדם למקום, ונקראים "יעקב", "לכו ונלכה" עליכם להשלים את עצמכם גם במצוות של בין אדם לחבירו, הנקראים "הליכה".

פרשיות אלו נקראות בחודש כסלו, שכן חודש זה מסוגל להביא לשלמות המיוחדת בבין אדם למקום ובבין אדם לחבירו, וזאת על פי מה שכתב בספרי"ק אהבת ישראל (פרשת תולדות) וז"ל: קיום התורה כלול ממצוות שבין אדם למקום ושבין אדם לחבירו, על כן צריכים לתקן המידות קנאה שנאה ותאוה, שעל פי רוב תאוה גורמת לעבירות שבין אדם למקום, וקנאה ושנאה לעבירות שבין אדם לחבירו, ועל האדם להעלותן אל הקדושה - שיתאוה ויכסוף להשייט, לקנא בתלמידי חכמים, ולשנוא את הרע.

ולזה נתגלה אור התורה בנר מצוה - שבחודש כסליו, שמזלו קשת - נוטריקון קנאה, שנאה, תאוה, להעלותם לקדושת אור התורה ומצוות. עכ"ל.

ויש להוסיף על דבריו, שמובא בשם הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע כי שם החודש "כסלו" הוא מלשון כיס לב. ויש לפרש, "כיס" מגלה על שלמות בחלק של בין אדם לחבירו, ענייני צדקה וחסד, שיתן מממונו וכספו לזולת. ואילו ה"לב" הוא כנגד בין אדם למקום - "לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי".

יעזור הקב"ה שנזכה להשלים עצמנו הן בבין אדם למקום והן בבין אדם לחבירו ותהיה לנו ברכה הן ב"כיס", והן ב"לב", אמן ואמן.

העלון לעילוי נשמת מו"ר סבי יצחק בן ורדה ת.נ.צ.ב.ה

ניתן להשיג את הספר נחלת שדה על חומש בראשית בטלפון: 050-4145482